

О.В. ПАНИОТОВА, асист. кафедри економіки промисловості та організації виробництва ДВНЗ «Український хіміко-технологічний університет», Дніпропетровськ

Г.Є. ДОЦЕНКО, асист. кафедри економіки промисловості та організації виробництва ДВНЗ «Український хіміко-технологічний університет», Дніпропетровськ

Ф'ЮЧЕРСНИЙ РИНОК, ЯК МЕХАНІЗМ ПРОГНОЗУВАННЯ ЦІН

Розглянуто особливості ф'ючерсного ринку за допомогою визначення його ролі у функціонуванні економічної системи. Обґрунтовано теоретичні засади формування системи ф'ючерсної торгівлі, визначено взаємозв'язок між її складовими та роль у ціноутворенні. Встановлено основні чинники необхідності впровадження ф'ючерсного ринку та умови, що забезпечать можливість його розвитку.

Ключові слова: ф'ючерсна біржа, ф'ючерсний ринок як елементу ринкового ціноутворення, ф'ючерсний контракт, хеджування.

The features of futures-trading market are considered by means of determination of his role in functioning of the economic system. Theoretical principles of forming of the system of futures-trading trade are reasonable, intercommunication between her constituents and role are certain in pricing. The basic factors of necessity are set introduction of futures-trading market and terms which will provide possibility of his development.

Keywords: futures-trading exchange, futures-trading market as an element of the market pricing, futures-trading contract, hedging.

Через низький рівень передбачуваності змін внутрішнього попиту і пропозиції, значну залежність від кон'юнктури зовнішніх ринків та недостатньо розвинуту інфраструктуру, ринок України є досить нестабільною системою. У країні лише формується інфраструктура ринку, яка має забезпечувати вільний прозорий рух продукції та виконувати такі важливі завдання, як ефективно прогнозування цінової ситуації, забезпечення паритетної конкуренції з одночасним створенням можливості узгодження дій суб'єктів ринкових відносин, а також стимулювання просування Української продукції на зовнішній ринок.

Досвід розвинених країн показав, що одним з найефективніших методів вирішення названих завдань є запровадження ф'ючерсного ринку. Його механізм забезпечує не лише страхування від майбутніх цінових ризиків, а й інтеграцію до світової торговельної мережі, прозорість ціноутворення, відкритий доступ до ринкової інформації. Необхідність функціонування ф'ючерсного ринку обумовлена зростаючим темпом глобалізації, коли єдиним способом адаптації до інтенсивного підвищення міжнародної конкуренції є створення власної системи підтримки та захисту економіки за

допомогою сучасних ринкових важелів. Тому існує загальна потреба вивчення механізму ціноутворення на ф'ючерсному ринку та встановлення чинників, що забезпечили б можливість його використання на ринку України.

Ф'ючерсна торгівля з'явилася в другій половині XIX сторіччя. Її виникнення й розвиток зв'язаний з тим, що вона дозволила знизити ризик несприятливих коливань цін на обіг капіталу, зменшити розмір резервного капіталу, необхідного на випадок несприятливої кон'юнктури, прискорити повернення в грошовій формі авансованого капіталу, здешевити кредитну торгівлю, знизити витрати обігу. [5] Було виявлено, що торгівлю на ф'ючерсній біржі в порівнянні з біржею реального товару відрізняють переважно фіктивний характер угод (лише кілька відсотків угод завершуються поставкою товару, а інші виплатою різниці в цінах); в основному непрямий зв'язок з ринком реального товару через хеджування; повна уніфікація всіх умов контрактів, крім ціни й терміну поставки; знеособленість угод, тому що вони реєструються не між окремим покупцем і продавцем, а між ними й Розрахунковою палатою. Угоди на ф'ючерсній біржі полягають як на товар, так і на валюти, індекси акцій, процентні ставки і т.д. Обсяг операцій на ф'ючерсній біржі, як правило, у багато разів перевищує розміри торгівлі реальними товарами.

При дослідженні ф'ючерсного ринку були виявлені основні ознаками ф'ючерсної торгівлі:

- фіктивний характер угод;
- зв'язок з ринком реального товару через страхування, а не через поставку товару;
- задалегідь строго певна й уніфікована, позбавлена яких-небудь індивідуальних особливостей споживчої вартості товару, погоджена кількість якого відбивається в біржовому контракті, який стає об'єктом торгівлі і являє собою право на товар;
- повна уніфікація умов поставки товару;
- знеособленість угоди й замінність їх контрагентів, забезпечувана Розрахунковою палатою біржі.

Ф'ючерсні біржі є своєрідними фінансовими інститутами, що обслуговують торгівлю. Будучи специфічним фінансовим інститутом, ф'ючерсна біржа одночасно являє собою ринок цін відповідних товарів і впливає й на біржові котирування, і на фактичні ціни конкретних угод з реальним товаром (через хеджування) і в остаточному підсумку на конкурентоспроможність фірм. [1, с.50]

У ході дослідження були виявлені цілі ф'ючерсної торгівлі. Розглядаючи з позиції біржі ф'ючерсна торгівля є результатом природної еволюції розвитку біржової торгівлі в умовах ринкового господарства, тобто в процесі постійної конкурентної боротьби різних типів ринкових посередницьких структур. Завдяки більшим перевагам перед торгівлею реальним товаром, ф'ючерсна торгівля дозволила біржам вижити в умовах становлення ринкової економіки, заробляти й накопичувати капітали для свого існування й

розвитку. Інакше кажучи, ціль, яку переслідують біржі, розбудовуючи ф'ючерсну торгівлю, полягає в одержанні доходів у розмірах, необхідних для існування в ринковій середовищі. Це завдання біржі могли реалізувати тільки в тому випадку, якщо вона відповідала певним потребам ринкового господарства в цілому на конкретних етапах його розвитку. Розглядаючи з погляду ринкового господарства метою ф'ючерсної торгівлі є задоволення інтересів широких кіл підприємців у страхуванні можливих змін цін на ринку реального товару, у їхньому прогнозуванні на провідні сировинні й паливні товари, а в остаточному підсумку в одержанні прибутку від біржової торгівлі [4, с. 68]. Можливість прогнозування цін у ринковій економіці впливає з високого рівня розвитку й усупільнення виробництва, його міжнародної інтеграції. Ф'ючерсна біржова торгівля, ґрунтуючись на зазначених передумовах, створює механізм такого ринкового прогнозування цін. Товар ще не створений (не вирощений, не добутий), а ціни на нього через купівлю - продаж ф'ючерсних контрактів уже є й живуть реальним життям, піддаючись впливу всіх процесів, що відбуваються в навколишньому світі [2]. Можливість страхування змін цін на ринку реального товару з'являється завдяки тому, що ф'ючерсний ринок відособлений від ринку реальних товарів. Ці ринки відрізняються складом учасників, місцем торгівлі, рівнем і динамікою цін і т.д. виконують одночасно й функцію страхування від несприятливих змін цін, і функцію отримання додаткового прибутку від біржової діяльності. [3, с. 166]

Розглядаючи особливості ф'ючерсного ринку за допомогою визначення його ролі у функціонуванні економічної системи, встановлюється розуміння цього явища, яке базується на існуванні постійних цінових коливаннях при торгівлі певними товарами, що створює ціновий ризик, проти якого учасники ринку потребують захисту. У відповідь на такі цінові коливання у ринковій економіці розвивалися інструменти управління ризиком, які захищали виробників та споживачів від цінової невизначеності. В результаті, найдієвішим став механізм ф'ючерсного ринку, направлений на запобігання негативних впливів при ціноутворенні.

ВИСНОВКИ

Виходячи з міжнародного досвіду, сформульовано визначення ф'ючерсного ринку з погляду всієї інфраструктури економіки. Ф'ючерсний ринок – це сучасний провідний елемент системи економічних відносин, що сприяє: ефективному ціноутворенню на продукцію, встановлює певний порядок у торговельній практиці різних учасників ринку, гарантує захист та страхування від ризику коливання цін та забезпечує прибуток від гри на цінових коливаннях. Надає вірогідну інформацію щодо прогнозів ціни в майбутньому; дозволяє істотно знизити рівень невизначеності зовнішнього середовища аграрного підприємства, забезпечує доступність і відкритість інформації для всіх учасників біржової торгівлі, змушує їх вести конкуренцію в рівних умовах; підвищує прозорість утворення цін.

Ф'ючерсний ринок як механізм прогнозування цін буде дієвим лише в умовах вільної конкуренції та відсутності монополізації ринку, чіткого

дотримання правил ведення торгів, строгої регламентації всіх процедур процесу укладення та закриття контрактів.

Список літератури: 1. Фьючерсные форвардные и опционные рынки / под ред. А.К. Буренин. – М.: Тривола, 1994.- с.50.; 2. Джон К. Халл Опционы, фьючерсы и другие производные финансовые инструменты. — М.: ВИЛЬЯМС, 2007.; 3. Рынок ценных бумаг / под ред.В.А. Галанова, А.И.Басов. – М.: Финансы и статистика, 2006 – с. 166.; 4. Рынок ценных бумаг/ под ред. Е.Ф. Жукова. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2009 р. – с.68.; 5. www.brokermarket.ru/begin/futures.

Надійшла до редколегії 22.10.10